

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ

Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до виконання кваліфікаційної роботи
здобувачами вищої освіти
освітньо-професійної програми «Політологія»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 052 Політологія
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(2021 рік набору)**

ПОЛТАВА – 2021

УДК 32-027.21:378.22

М 54

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки (2021 рік набору). Полтава : ПДАУ. 2021. 43 с.

Укладачі: професор, д. політ. н., професор кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Анастасія Некряч, доцент, к. політ. н., доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Сергій Приходько, доцент, к. іст. н., доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Світлана Макарець, доцент, к. пед. н., доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Алла Ільченко.

Рецензент: Барановський Ф. В., завідувач кафедри політології, права та філософії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, доктор політичних наук, професор.

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки розглянуто та схвалено на засіданні кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін 30 серпня 2021 р. (протокол № 1).

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних здобувачами вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки розглянуті, схвалені та рекомендовані до видання на засіданні науково-методичної ради спеціальності «Політологія» 31 серпня 2021 р., протокол № 1.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	6
1.1. Загальні положення	6
1.2. Вимоги до написання кваліфікаційної роботи	8
1.3. Вимоги до структури та оформлення реферату кваліфікаційної роботи	12
1.4. Керівництво кваліфікаційною роботою магістра	13
РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ	15
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДОВАНА СТРУКТУРА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ	16
РОЗДІЛ 4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	17
РОЗДІЛ 5. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	27
5.1. Підготовка кваліфікаційної роботи до публічного захисту та його організація	27
5.2. Підготовка електронної презентації кваліфікаційної роботи	30
5.3. Запобігання плагіату	32
5.4. Загальні критерії оцінювання кваліфікаційної роботи	32
ДОДАТКИ	36
Додаток А. Зразок заяви про затвердження теми кваліфікаційної роботи	36
Додаток Б. Формуляр заяви про затвердження теми кваліфікаційної роботи	37
Додаток В. Зразок титульної сторінки кваліфікаційної роботи	38
Додаток Г. Зразок завдання на кваліфікаційну роботу	39
Додаток Д. Орієнтовний зразок рецензії на кваліфікаційну роботу	41
Додаток Е. Бланк Подання голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи	43

ВСТУП

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів вищої освіти та викладачів, які здійснюють керівництво виконанням кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» зі спеціальності 052 Політологія, у відповідності до вимог освітньо-професійної програми «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки. Методичні рекомендації містять основні вимоги до змісту та оформлення кваліфікаційної роботи, організації її виконання, порядку захисту та оцінювання.

Кваліфікаційна робота, що виконується здобувачем вищої освіти, є складовою атестації здобувачів вищої освіти, підсумковою дослідницькою роботою, яка дає змогу виявити рівень засвоєння ним теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю.

Виконання кваліфікаційної роботи при належній організації цієї справи суттєво підвищує якість підготовки фахівців з політології, прищеплює навички самостійного вирішення важливих науково-практичних завдань. Ця форма атестації здобувачів вищої освіти є важливим фактором активізації їх самостійної роботи, в яку впроваджуються елементи наукового дослідження. Вона дозволяє краще підготувати молодого фахівця до самостійної роботи в умовах мінливого середовища, повніше озброїти його новітніми науковими даними та досягненнями сучасного досвіду в умовах демократизації політичної системи України.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи здобувачі вищої освіти зобов'язані максимально віддзеркалити набуті теоретичні знання, вміння поєднати їх з практикою діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, аналізувати наукові, спеціальні та літературні джерела; узагальнювати інформацію та застосовувати сучасні методики наукових досліджень у вирішенні поставленої проблеми.

Основними нормативними документами для підготовки магістрів зі спеціальності 052 Політологія є такі загальноосвітні інструктивні документи, а також стандарти та положення ПДАУ:

1. Про вищу освіту: закон України Закон від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. ДСТУ 3008-95 Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/standarts/DSTU_3008-95.pdf

3. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання», URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>

4. Освітньо-професійна програма «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія. Кваліфікація: магістр політології. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/6778/opppolitologiyamagistr2021>.

pdf

5. Положення про атестацію здобувачів вищої освіти у Полтавській державній аграрній академії. Полтава: РВВ ПДАА, 2019. 48 с. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2371/polozhennya-pro-atestaciyu-zdobuvachiv-vyshchoyi-osvity-u-pdaa.pdf>

6. Програма атестації здобувачів вищої освіти. Освітньо-професійна програма «Політологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/6778/programaatestaciyimag2021.pdf>

7. Положення про організацію освітнього процесу в Полтавській державній аграрній академії. Полтава: РВВ ПДАА, 2020. 64 с.. URL: https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaoproosvitniyprocess15042020_1.pdf

8. Положення про організацію освітнього процесу і проведення поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів вищої освіти із застосуванням дистанційних технологій у Полтавській державній аграрній академії. Полтава: РВВ ПДАА, 2020. 9 с. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/5555/osvitniyprocesszdystanciynumyutehnologiyamypdaa0106.pdf>

9. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в Полтавській державній аграрній академії (нова редакція) URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaoplagiat.pdf>

10. Правила оформлення списку використаних джерел при написанні наукових робіт. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/4518/pravyloaoformlennyaspyskuvykorystanyhdzherel.pdf>

11. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/616/61647/1-11-8681.pdf>

РОЗДІЛ 1

ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1.1. Загальні положення

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми.

Магістерська робота є підсумковою кваліфікаційною роботою, яка дає змогу виявити рівень засвоєння здобувачами вищої освіти, які пройшли підготовку за освітньо-професійною програмою «Політологія» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за спеціальністю на первинних посадах відповідно до узагальненого об'єкта діяльності. Кваліфікаційна робота є одним із видів індивідуальних робіт здобувача вищої освіти, оригінальним, завершеним науковим дослідженням у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки та містить сукупність результатів, положень, що пропонуються для публічного захисту.

Мета кваліфікаційної роботи – розв'язання складних задач і проблем у сфері політики, що передбачає застосування теорій та наукових методів і характеризується невизначеністю умов і вимог.

Кваліфікаційна робота як метод оцінювання рівня якості підготовки має продемонструвати, що магістр політології володіє системою спеціальних знань, які здобуті у процесі навчання та практичної підготовки на рівні новітніх досягнень науки у предметній області діяльності, що є запорукою його наукового мислення та творчої професійної діяльності та вміє:

- розв'язувати спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері політики, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі, характеризується комплексністю та невизначеністю умов;
- працювати з інформаційними джерелами (законодавчими і нормативними документами, науковою спеціальною літературою, у тому числі виданою іноземними мовами, матеріалами Інтернету та Інтранету, даними звітності);
- викладати матеріал логічно та аргументовано;
- використовувати новітні дидактичні технології і методи;
- опанувати сучасні наукові методи для проведення теоретичних і емпіричних досліджень;
- використовувати набуті навички для розроблення пропозицій і обґрунтування рекомендацій з предмета дослідження;
- генерувати та обґрунтовувати гіпотези, ідеї, пропозиції у предметній сфері наукових досліджень;
- робити висновки щодо результатів проведених досліджень.

Виклад змісту кожного питання кваліфікаційної роботи має бути

цілісним, логічним, доказовим і пояснювальним та науково аргументованим. Кваліфікаційна робота повинна відповідати таким вимогам і містити:

- системний аналіз проблеми відповідно до предмета наукового дослідження;
- реальні обґрунтовані пропозиції щодо розв'язання спеціалізованих завдань та проблем у сфері політики, актуальні для впровадження у практику;
- елементи наукової новизни з предмета дослідження;
- бути належно оформленою і мати всі необхідні супровідні документи.

Тема кваліфікаційної роботи має відображати проблематику у сфері політики і конструюватися на основі нормативного змісту підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованого у результатах навчання, що формують складові професійної компетентності магістра політології.

Кваліфікаційна робота виконується на основі поглибленого вивчення спеціальної вітчизняної і зарубіжної літератури, передового досвіду з обраної проблеми, а також результатів власних досліджень реальної проблеми у політичній сфері з метою вирішення визначених наукових та прикладних завдань у сфері майбутньої професійної діяльності.

Кваліфікаційна робота повинна містити результати власних теоретичних прикладних досліджень.

Кваліфікаційна робота має бути написана державною мовою, науковим стилем, логічно й аргументовано.

Основні етапи підготовки та виконання кваліфікаційної роботи:

- вибір і затвердження теми роботи;
- складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу;
- збір, вивчення і опрацювання матеріалу, добір літературних джерел, підготовка й оформлення бібліографії;
- робота над змістом кваліфікаційної роботи, підготовка першого варіанту роботи, обговорення тексту з науковим керівником;
- доопрацювання тексту відповідно до зауважень і пропозицій керівника;
- узгодження остаточного варіанту кваліфікаційної роботи та оформлення її тексту;
- подання кваліфікаційної роботи на відгук наукового керівника та рецензента;
- захист кваліфікаційної роботи перед екзаменаційною комісією.

За структурою кваліфікаційна робота містить вступ, основну частину (3 розділи, кожний з яких може мати підрозділи), висновки, список використаних джерел, додатки.

Кваліфікаційна робота магістра виконується обсягом 3,0–3,5 авторських аркушів (54–60 сторінок), кількість використаних джерел – 60–70. До обсягу кваліфікаційної роботи не включають список використаних джерел та додатки. Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$.

Оформлення кваліфікаційної роботи має відповідати загальним вимогам до наукових робіт згідно з державним стандартом ДСТУ 3008-95

«Документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура і правила оформлення». Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

При написанні кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен дотримуватись академічної доброчесності, а саме:

- здійснювати посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надавати достовірну інформацію про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність.

Порядок перевірки кваліфікаційних робіт на дотримання принципів академічної доброчесності та наявність запозичень з інших джерел регламентується «Тимчасовим положенням про перевірку кваліфікаційних робіт на наявність запозичень з інших джерел».

Здобувачі вищої освіти також пишуть реферат кваліфікаційної роботи, який містить загальну характеристику кваліфікаційної роботи (інформацію щодо структури, кількості додатків, ілюстрацій, таблиць, використаних джерел; обсяг кваліфікаційної роботи у сторінках) та стислий виклад основного змісту (за розділами), висновки, список публікацій здобувача та анотації (українською та однією з іноземних мов (переважно – англійською)). Обсяг реферату – до 4-х сторінок. Реферат подається з кваліфікаційною роботою до захисту.

Складовою реферату є анотація. Її обсяг складає до 800 знаків, зазначається прізвище та ініціали здобувача вищої освіти, назва кваліфікаційної роботи, основний зміст та результати дослідження. Ключові слова (слова специфічної термінології за темою, які найчастіше зустрічаються у кваліфікаційній роботі) наводяться у називному відмінку. Кількість ключових слів – 5–7. Анотація подається українською та однією з іноземних мов (переважно – англійською) і розміщується разом з ключовими словами.

Захист кваліфікаційної роботи відбувається прилюдно на відкритому засіданні екзаменаційної комісії.

1.2. Вимоги до написання кваліфікаційної роботи

Вибір теми кваліфікаційної роботи.

Тема кваліфікаційної роботи має відображати основну ідею, завдання, положення, які необхідно дослідити. Критерієм вибору теми дослідження є її актуальність щодо сучасних тенденцій розвитку науки і практики в галузі політології.

Теми кваліфікаційних робіт формуються відповідно до напрямів науково-дослідної тематики випускової кафедри, сучасних досягнень науки у предметній області сфери професійної діяльності. Тема може бути вибрана із визначеного переліку або запропонована здобувачем вищої освіти після

обов'язкового узгодження з керівником. Кожна тема може бути обрана лише одним здобувачем вищої освіти.

Назва теми повинна бути чіткою, лаконічною та містити однозначне тлумачення.

Обрана тематика роботи закріплюється за здобувачем вищої освіти й не може бути змінена ним на власний розсуд. Тому здобувачам вищої освіти слід чітко пам'ятати формулювання теми роботи, оскільки навіть незначні зміни у формулюванні роботи вважаються невідповідністю затвердженій темі роботи. У разі необхідності тема й план кваліфікаційної роботи можуть змінюватися рішенням кафедри.

Теми кваліфікаційних робіт обираються у I семестрі.

Закріплення теми кваліфікаційної роботи на підставі особистої заяви здобувача вищої освіти та призначення наукового керівника затверджується на засіданні випускової кафедри та наказом ректора ПДАУ (додаток А і додаток Б).

Структура кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота складається із: титульних сторінок; завдання на кваліфікаційну роботу; переліку умовних позначень; змісту; вступу; основної частини; висновків; списку використаних джерел; додатків.

Титульна сторінка є першою сторінкою кваліфікаційної роботи і оформлюється відповідно до вимог стандарту та вимог закладу вищої освіти (додаток В).

Завдання на кваліфікаційну роботу містить зміст роботи (назви розділів), календарний план виконання роботи. Завдання затверджується керівником кваліфікаційної роботи та завідувачем випускової кафедри (додаток Г).

У кваліфікаційній роботі подається перелік умовних скорочень, якщо в ній вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо.

Зміст кваліфікаційної роботи визначається її темою і відображається в плані, що затверджується науковим керівником, починається з нової сторінки. Зміст включає: вступ; послідовно наведені назви усіх розділів і підрозділів; висновки; список використаних джерел; додатки.

У *вступі* кваліфікаційної роботи зазначаються: актуальність теми (обґрунтування вибору теми дослідження); зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мета і завдання; визначаються об'єкт і предмет дослідження; методи наукових досліджень; інформаційна база; практична значущість; апробація результатів дослідження (за наявності); структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Обсяг вступу, як правило, не повинен перевищувати 3–4 сторінки.

Актуальність теми визначає сутність проблемної ситуації, яка потребує дослідження. Обґрунтування актуальності теми передбачає чітке розмежування дослідженої і недослідженої частин наукової проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вказується, в рамках якої науково-дослідної роботи виконується наукове дослідження.

Мета та завдання роботи повинні бути чітко пов'язані з назвою і

проблематикою роботи і вказувати передбачуваний її результат в узагальненій формі. Завдання докладно конкретизують мету.

Об'єкт дослідження кваліфікаційної роботи – це процес або явище, що створює проблемну ситуацію, потребують наукового дослідження і обираються для вивчення.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є принципи та закономірності функціонування об'єкта. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи досліджень – спосіб набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності. Вказуються методи, які були використані в процесі дослідження. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи тим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Автор обов'язково має визначити *наукову новизну* наукових результатів кваліфікаційної роботи.

Огляд використаних джерел здійснюється шляхом їх структуризації за принципами різної належності або наукової спрямованості. Огляд джерел поділяється на огляд першоджерел та огляд аналітичної літератури.

Практична значущість повинна містити результати самостійно проведених досліджень, що можуть бути впроваджені в практичну діяльність політичних інститутів.

Анотація результатів дослідження (у разі наявності) має містити назви статей, тез доповідей, підготовлених за матеріалами роботи, виступи на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи повинні інформувати про обсяг роботи (кількість сторінок), структурні частини роботи, кількість таблиць, рисунків.

В *основній частині* кваліфікаційної роботи здійснюються розкриття, пояснення, обґрунтування основних положень, викладених у вступі. Вона складається з розділів і підрозділів, які мають бути структурно взаємопов'язаними, а матеріал послідовно і логічно викладеним. Розподіл матеріалу за розділами має бути відносно рівномірним. Кожен розділ повинен присвячуватися певній проблемі з її дослідженням і закінчуватися коротким узагальненням і висновками.

Перший, теоретико-методологічний розділ представляє собою розгляд теоретичних аспектів досліджуваної проблеми, загальнотеоретичних настанов та методичних підходів, на яких базується дослідження. Уточнюються основні теоретичні категорії, які буде використовувати автор. Він має також пояснити, чому саме ці категорії та методи дозволяють краще пояснити визначений предмет дослідження.

У другому, аналітико-теоретичному розділі на основі зібраного та опрацьованого фактичного матеріалу, наукових концепцій, зазначеного категоріального апарату, спеціальних політологічних теорій автор здійснює

аналіз обраної наукової проблеми.

У *третьому, проєктно-рекомендаційному розділі* автор науково обґрунтовує результати власних досліджень з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми, і відзначає свої пропозиції та рекомендації щодо розв'язання сформульованої проблеми.

У розділах кваліфікаційної роботи має бути вичерпно і повно викладено зміст власних досліджень здобувача вищої освіти. У разі використання наукових результатів, ідей, публікацій та інших матеріалів інших авторів у тексті кваліфікаційної роботи обов'язково повинні бути посилання на публікації цих авторів. Фрагменти оприлюднених (опублікованих) текстів інших авторів (цитати) можуть включатися до кваліфікаційної роботи виключно із посиланням на джерело.

У кінці кожного розділу робляться *висновки* зі стислим викладенням наведених у ньому результатів наукових і прикладних досліджень.

Дослідження проблеми має здійснюватися на основі накопиченого і систематизованого матеріалу, групування та обробки даних, що дозволяє проводити кваліфікований аналіз, обґрунтовувати пропозиції у наступному розділі. Текст кваліфікаційної роботи доречно підкріпити реальними документами установ, організацій), що наводяться у додатках.

У *висновках* кваліфікаційної роботи підбиваються підсумки проведеного дослідження, наводяться одержані наукові та практичні результати, рекомендації щодо їх науково-практичного використання. Формулювання висновків повинно базуватися на матеріалах основної частини роботи відповідно до поставлених завдань. Для формулювання висновків та ґрунтовних пропозицій рекомендується апробація основних положень дослідження на наукових заходах. Обсяг висновків, як правило, не повинен перевищувати 3–4 сторінки.

До списку використаних джерел слід включати джерела, на які у тексті є посилання, а також ті, які використано при викладі конкретних наукових положень. Список складається із законодавчих та інших нормативних актів, вітчизняної і зарубіжної наукової, спеціальної літератури, публікацій науковців у фахових видань, інформаційних ресурсів Інтернету. Список подається за алфавітом прізвищ перших авторів або назв (у колективних працях). Під час складання й оформлення списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

У *додатках* наводяться допоміжні матеріали: копії документів, витяги із законодавчих та інших нормативних актів, соціологічних і політологічних досліджень, таблиці, рисунки діаграми тощо.

При написанні кваліфікаційної роботи здобувачу вищої освіти варто звернути увагу на те, щоб:

- зміст роботи відповідав плану кваліфікаційної роботи і розкривав тему повно і логічно;
- сформульовані розділи (підрозділи) відповідали меті та завданням

- роботи;
- мета дослідження була пов’язана з проблемою, не була сформульована абстрактно і відбивала специфіку об’єкта і предмета дослідження;
  - робота не являла собою плагіат з мережі Інтернет або компіляцію 2–3 авторів;
  - розділи роботи були пов’язані між собою, були частинами цілісного дослідження, а не його окремими складовими;
  - був зроблений глибокий і всебічний аналіз сучасних офіційних і нормативних документів, нової спеціальної літератури (останні 5–10 років) з теми дослідження;
  - робота була аналітичною, а не описовою, містила висновки та власну думку здобувача вищої освіти;
  - кінцевий результат відповідав меті дослідження, висновки – поставленим завданням;
  - у роботі обов’язково були посилання на першоджерела;
  - бібліографічний опис джерел у списку не був наведений довільно, без додержання вимог державного стандарту;
  - робота була оформлена згідно з вимогами.

1.3. Вимоги до структури та оформлення реферату кваліфікаційної роботи

Загальні вимоги до реферату

Написання реферату – заключний етап виконання кваліфікаційної роботи перед поданням її до захисту. Призначення реферату – ознайомлення рецензента та членів екзаменаційної комісії з методикою дослідження, фактичними результатами й основними висновками кваліфікаційної роботи. Реферат друкують державною мовою. Реферат має розкривати зміст кваліфікаційної роботи однак, у ньому не повинно бути надмірних подробиць, з також інформації, якої немає в роботі.

Структура реферату

Структура реферату складається із розділів: «Основний зміст», «Висновки», «Список опублікованих праць за темою кваліфікаційної роботи» й анотацій українською та англійською мовами. При цьому на початку реферату наводиться інформація щодо структури, кількості додатків, ілюстрацій, таблиць, використаних джерел.

В основному змісті стисло викладається сутність кваліфікаційної роботи за розділами, він має дати повне і переконливе уявлення про виконану роботу, її зміст і побудову.

Висновки складає стисла інформація про підсумки виконаної роботи, яка повинна відповідати загальним висновкам кваліфікаційної роботи.

Список опублікованих праць подають відповідно до нормативних вимог з обов’язковим наведенням назв праць і прізвищ співавторів.

На останніх сторінках реферату розміщують анотації українською, та англійською мовами обсягом до 0,5 сторінки машинописного тексту – ідентичного змісту (інформація про основні ідеї та висновки роботи).

Анотації складаються за формою, яка має такий зміст: прізвище та ініціали; тема роботи; установа, де відбудеться захист; місто, рік; основні ідеї, результати та висновки кваліфікаційної роботи. Виклад матеріалу в анотації повинен бути стислим і точним. Належить використовувати синтаксичні конструкції, притаманні мові ділових документів, уникати складних граматичних зворотів. Необхідно використовувати стандартизовану термінологію, уникати маловідомих термінів і символів. Після кожної анотації наводять ключові слова відповідною мовою. Ключовим словом називається слово або стійке словосполучення із тексту анотації, яке з точки зору інформаційного пошуку несе смислове навантаження. Сукупність ключових слів повинна відображувати поза контекстом основний зміст наукової праці. Загальна кількість ключових слів має бути не меншою трьох і не більшою десяти. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують у рядок, через кому.

Оформлення реферату

Примірники реферату друкують за тими самими правилами, встановленими для друкування кваліфікаційних робіт, із урахуванням певних особливостей. Рекомендований обсяг реферату (без обкладинки й анотацій) 4 сторінки формату А4 при друкуванні з одинарним інтервалом із використанням текстового редактора Word з розміщенням від 40 до 44 рядків на сторінці. Кегль Times New Roman, розмір кегля – 14.

На титульній сторінці реферату подаються: назва навчального закладу, де буде проведено захист; індекс УДК; прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти; назва роботи; кваліфікація («Магістр політології»); місто, рік.

На другій сторінці реферату вказується: випускова кафедра; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я й по-батькові наукового керівника, його місце роботи та посада; місце роботи, посада, прізвище й ініціали рецензента; дата, час проведення захисту, адреса організації (за наявності); підпис консультанта з нормо-контролю. Нумери сторінок проставляються в центрі верхнього поля сторінки. Нумерація починається з цифри 1 на сторінці, де міститься загальна характеристика роботи. Структурні частини реферату не нумерують, їх назви друкують великими літерами симетрично тексту.

Видання реферату

Реферат виготовляють друкарським способом і видають у вигляді брошури тиражем 8 примірників (1 – в кваліфікаційну роботу, 1 – в бібліотеку; 4 – членам ЕК, 1 – здобувачу вищої освіти, 1 – науковому керівникові). Формат видання 145x215 мм (формат паперу і частка аркуша 60x90/16) з друкуванням тексту на обох боках аркуша.

1.4. Керівництво кваліфікаційною роботою магістра

Керівництво кваліфікаційною роботою магістра здійснює призначена кафедрою особа із числа науково-педагогічних працівників кафедри. Науковим керівником роботи може бути призначена особа, що є професором чи доцентом кафедри.

Протягом періоду написання здобувачем роботи науковий керівник виконує наступні завдання:

- допомагає здобувачу окреслити об'єкт та предмет дослідження, а також мету та завдання такого дослідження, шляхом затвердження плану роботи;
- розробляє календарний графік, протягом якого повинні бути виконані окремі етапи роботи та перевіряє їх виконання;
- допомагає здобувачу із підбором джерельної бази дослідження;
- надає консультації щодо окремих етапів виконання роботи, а також надає науково-методичну допомогу;
- на засіданнях кафедри здійснює інформування щодо ходу виконання кваліфікаційної роботи магістра;
- здійснює перевірку правильності оформлення виконаної кваліфікаційної роботи магістра, відповідно до вимог, які ставляться до такого виду робіт;
- готує відгук на кваліфікаційну роботу магістра.

РОЗДІЛ 2

РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

1. Місцева влада: вітчизняна та міжнародна практика.
2. Інститут місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади.
3. Місцева еліта – ключовий суб'єкт перетворень на регіональному рівні.
4. Організація влади в сучасній Україні в контексті Конституції України.
5. Демократія як сучасний інститут народовладдя.
6. Регіон як суб'єкт і об'єкт в системі державотворчого процесу.
7. Сучасний регіоналізм: вітчизняна та європейська практика.
8. Реформа адміністративно територіального поділу в Україні: політологічний зріз.
9. Регіональна політика: вітчизняний та світовий досвід.
10. Трансформація регіональних соціально-політичних інститутів і процесів в Україні доби Незалежності.
11. Електоральні процеси в регіонах України (на прикладі місцевих виборів 2020 року).
12. Регіональні політичні партії в Україні: проблеми становлення і перспективи розвитку.
13. Регіональна влада в унітарній державі.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДОВАНА СТРУКТУРА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

1.1 Уточнення змісту і сутності понять «концепція», «національна безпека», «доба незалежності»

1.2. Історія становлення ідеї та концепції національної безпеки в світі та в Україні

1.3. Принципи і методи дослідження еволюції концепції національної безпеки в Україні доби Незалежності

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

2.1. Сутнісні характеристики концепції національної безпеки як соціально-політичного і політико-правового феномену

2.2. Аналіз еволюції розробки та законодавчого забезпечення концепції національної безпеки України доби Незалежності

2.3. Державна політика України щодо забезпечення національної безпеки в умовах глобалізації

РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

3.1. Аналіз основних загроз для національної безпеки в Україні на сучасному етапі

3.2. Оптимізація концепції національної безпеки в Україні

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

РОЗДІЛ 4

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Оформлення кваліфікаційної роботи має відповідати загальним вимогам до наукових робіт згідно з державним стандартом ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки та техніки. Структура і правила оформлення».

Кваліфікаційна робота має бути написана державною мовою.

Текст кваліфікаційної роботи набирають на комп'ютері через 1,5 міжрядкові інтервали (29–30 рядків на сторінці), друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм); шрифт текстового редактора Word Times New Roman, розмір 14 мм. Поля: зліва – 30 мм, справа – 10 мм, зверху і знизу – 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту – однаковою.

Помилки, описки і графічні неточності, виявлені у процесі виконання кваліфікаційної роботи, допускається виправляти підчищенням, або з використанням коректора і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту (графіки) машинописним чи рукописним способом (чорними чорнилом, пастою, тушшю). Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Пошкодження аркушів, помарки і сліди неповністю видаленого попереднього тексту в роботі не допускаються.

Список використаної літератури має містити не менш 60–70 літературних джерел, 70 % з них опублікованих за останні 10 років.

Матеріал кваліфікаційної роботи слід подати у такій послідовності:

титульні сторінки;

бланк завдання;

зміст;

перелік умовних позначень (у разі потреби);

вступ;

основна частина;

висновки;

список використаних джерел;

додатки.

Якщо у кваліфікаційній роботі наводяться маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їх перелік надається перед вступом і вноситься до змісту як «Перелік умовних позначень». Перелік умовних скорочень надається у вигляді окремого списку, який розміщують перед змістом, після завдання. Перелік слід друкувати у дві колонки, у лівій за абеткою наводять скорочення, у правій – детальне розшифрування.

Завершено і оформлену належним чином кваліфікаційну роботу обов'язково підписує автор на останній сторінці списку використаних джерел.

Мова кваліфікаційної роботи – державна, стиль – науковий, чіткий, без

орфографічних і синтаксичних помилок, послідовність – логічна. Пряме переписування у роботі матеріалів із літературних джерел є неприпустимим без посилання на них.

Титульні сторінки кваліфікаційної роботи оформляються за єдиним зразком. За титульними сторінками розміщують «Завдання на кваліфікаційну роботу». П'ята сторінка тексту – «ЗМІСТ». Далі йде «ВСТУП», цією сторінкою відкривається нумерація роботи.

Текст основної частини кваліфікаційної роботи поділяють на розділи та підрозділи.

Заголовки структурних частин кваліфікаційної роботи, «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ», друкують великими літерами по центру без абзацного відступу з вирівнюванням по ширині. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком розділу та підрозділу – 1 рядок, між заголовком та текстом – 1 рядок.

Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи (розділ) треба починати з нової сторінки.

Між останнім реченням попереднього підрозділу та заголовком наступного підрозділу робиться відступ 2 рядки.

До загального обсягу роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають сторінку. Всі сторінки зазначених елементів кваліфікаційної роботи підлягають суцільній нумерації.

Зміст має відповідати плану роботи. На сторінці зі змістом навпроти кожної складової кваліфікаційної роботи проставляються номери сторінок, які вказують на початок викладення матеріалу.

Нумерація. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків (малюнків), таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Нумерація сторінок кваліфікаційної роботи має бути наскрізною (включаючи ілюстрації) і проставлятися у правому верхньому куті аркуша без крапки.

Першою сторінкою с перший титульний аркуш, який входить до загальної нумерації сторінок. На титульних аркушах, аркушах завдання та аркуші змісту номер сторінки не ставиться. Нумерація сторінок проставляється, починаючи зі «Вступу».

Номер проставляють у правому верхньому куті аркуша без крапки в кінці, шрифт Times New Roman 12-го розміру.

Текст *основної частини* кваліфікаційної роботи поділяють на розділи та підрозділи. Кожний розділ підрозділ починають з нової сторінки.

Складові кваліфікаційної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», без крапки, а потім з

нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами. Розділ не може мати таку ж назву як робота.

Підрозділ нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера підрозділу ставиться крапка. Наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу), за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапка не ставиться.

Наприклад:

РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНЦЕПТУ «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА» В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ

1.1. Понятійно-категоріальний аналіз основних понять: концепт, трансформація, національна безпека

У складовій частині кваліфікаційної роботи «ВИСНОВКИ» викладаються здобуті найбільш важливі наукові та практичні результати, які сприяли розв'язанню завдань дослідження. Нумерація наукових та практичних результатів є наскрізною.

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу (за винятком таблиць, поданих у додатках). У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлятися у вигляді таблиць.

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті

Кожна таблиця повинна мати номер і назву. Назву таблиці друкують жирним шрифтом малими літерами (крім першої великої) і розміщують над таблицею симетрично до тексту. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці.

За логікою побудови таблиці її логічний суб'єкт, або підмет (позначення тих предметів, які в ній характеризуються), розміщують у боковій частині, шапці, чи в них обох, а не в центрі таблиці, присудок, таблиці (тобто дані, якими характеризується підмет) – у центральній частині, а не в шапці чи боковій частині. Кожен заголовок над графою стосується всіх даних цієї графи, кожен заголовок рядка в боковій частині – всіх даних цього рядка.

Заголовок кожної графи в шапці таблиці мусить бути по можливості коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка в заголовках граф, одиниці виміру зазначати у тематичному заголовку, виносити до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються.

Вимоги до оформлення таблиць:

Бокова частина таблиці, як і шапка, потребує лаконічності. Повторювані слова тут також виносять в об'єднувальні рубрики; загальні для всіх заголовків слова розміщують у заголовку над ними.

У центральній частині таблиці повторювані елементи, які стосуються до всієї таблиці, виносять у тематичний заголовок або в заголовок графи; однорідні числові дані розміщують так, щоб їх класи збігалися; неоднорідні – посередині графи; лапки використовують тільки замість однакових слів, які стоять одне під одним.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Текст таблиці друкують 12 шрифтом з одинарним інтервалом, в окремих випадках – 10 шрифтом. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку.

Приклад оформлення таблиці:

Таблиця 2.5

Базові характеристики американського та європейського типів політичних партій

Базові характеристики	Типи партій	
	Американський тип	Європейський тип
Партійна програма	Відсутність базової довгострокової програми. Наявність передвиборчої платформи	Наявність базової довгострокової програми та передвиборчої платформи
Партійний статут	Відсутність єдиного статуту	Єдиний партійний статут
Партійна структура	Конфедеративна структура	Жорстка структура
Статус регіональних організацій	Незалежні регіональні організації	Автономні регіональні організації
Взаємодія з громадськими організаціями	Громадські організації входять на правах асоційованих членів	Громадські організації орієнтуються на партію, але не є її членами

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела

При написанні кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен посилатися на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в кваліфікаційній роботі, або на ідеях і висновках яких розроблюються проблеми, завдання, питання, вивченню яких присвячена кваліфікаційна робота. Такі посилання дають змогу відшукати документи, перевірити достовірність відомостей про цитування документа, забезпечують необхідну

інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал, не включений до останнього видання.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке є посилання в кваліфікаційній роботі.

Під час роботи з різними джерелами науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, оскільки найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки. Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга – номеру сторінки. Наприклад: [12, с. 85].

Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на групу джерел слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1–7]...».

В кінці назв запозичених таблиць слід вказати номер використаного джерела. На всі таблиці кваліфікаційної роботи необхідно посилатися в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того іншого друкованого твору слід наводити цитати. Посилання (цитати) використовуються для того, щоб передати думку автора першоджерела для ідентифікації його поглядів під час зіставлення різних точок зору, для підтвердження положень кваліфікаційної роботи. Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

1) текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

2) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

3) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

4) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у

викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

5) якщо необхідно виявити ставлення автора кваліфікаційної роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання.

В разі порушення цих вимог автор кваліфікаційної роботи може бути звинувачений у плагіаті. Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства.

При написанні кваліфікаційної роботи підготовці до її захисту рекомендовано керуватися Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату (нова редакція) в Полтавській державній аграрній академії: (<https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaaplgiat.pdf>)

Оформлення списку використаних джерел.

Наприкінці кваліфікаційної роботи наводиться *список використаних джерел*. Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. До цього списку включаються публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, на які є посилання в роботі. Всі джерела вказуються тією мовою, якою вони видані.

Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Він прийнятий для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів та бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв. Джерела треба розташовувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, але законодавчі документи потрібно розташовувати в самому початку переліку посилань.

**ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне
посилання. Загальні положення та правила складання» з
урахуванням правок (код УКНД 01.140.40)**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги	
Один автор	Андріяш В. Державна етнополітика України в умовах глобалізації. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної

	Європи: інституційний вимір. Львів : Тріада плюс, 2004. 392 с.
Два автора	Горлач М. І., Кремень В. Г. Політологія: наука про політику : підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 840 с. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ- ПЛЮС, 2015. 212 с.
Три автора	Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія : навч. посіб. Київ : Арістей, 2006. 432 с. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.
Чотири і більше авторів	Новакова О. В., Агафонова Г. С., Моїсеєва А. С., Струнін П. А. Політичні партії: теорія та функціональні практики : [навч. посіб.]. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. 300 с. Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: мировой обзор : учеб. пособие. Москва : Аспект Пресс, 2002. 537 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Генеза, 2004. 736 с.
Багатомні видання	Енциклопедія історії України: у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с. Локк Дж. Сочинения: в 3 т. / ред. и сост., авт. примеч. А. Л. Субботин. Москва : Мысль, 1988. Т. 3. 668 с.
За редакцією	Сравнительная политика: основные политические системы современного мира / под ред. В. Бакирова, Н. Сазонова. Харьков : Харьковский нац. ун-т им. В. Н. Каразина, 2006. 590 с.
Переклад	Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века / пер. с англ. Л. Ю. Пантиной. Москва : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2003. 368 с.
Частина видання	
Книги	Лінц Х., Степан А. На шляху до консолідованих демократій. <i>У пошуках правильної парадигми: концептуальні перспективи посткомуністичного переходу у країнах Східної Європи</i> / за ред. Д. Гузіни. Київ : «Ай Бі», 2003. С. 195–213. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.

Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. <i>Кооперативні читання: 2013 рік</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.
Статті з продовжуваних та періодичних видань	Бжезінський З. Великі перетворення. <i>Політична думка</i>. 1994. №3. С. 5–15. Бульвінський А. Проблеми партійної системи сучасної України. <i>Політичний менеджмент</i>. 2012. № 4–5. С. 18–29. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях. <i>Політичний менеджмент</i>. 2006. № 5. С. 3–17.
Інші видання	
Законодавчі та нормативні документи	Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 02.11.2019). Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 р. № № 396-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text (дата звернення: 02.04.2020). Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних: наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. <i>Вища школа</i>. 2017. № 7. С. 106–107.
Архівні документи	Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Патенти	Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1)

Стандарти	ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. – Вид. офіц. – [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с.
Каталоги	Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.
Бібліографічні покажчики	Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад. : О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.
Електронні ресурси	Колодій А. Сучасна демократія і популізм: споріднені супротивники URL:https://political-studies.com/?p=2240 (Дата звернення 10.12.2019) Хейвуд Э. Политология. URL:http://yanko.lib.ru/books/politologiya/heywood-politology-2005-orig2002.htm (дата звернення: 15.05. 2020) Мацієвський Ю. Чи можливе відродження авторитаризму в Україні. <i>Політичний менеджмент</i>. 2011. № 1. С. 51–63. URL:https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/matsievkyi_chy.pdf. (дата звернення: 20.10.2019).
Дисертації, автореферати дисертацій	Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. Наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. Некряч А. І. Місцеве самоврядування сучасної України як предмет політологічного аналізу : дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02 – політичні процеси та інститути / НАН України. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. Київ, 2003. 444 с.

Примітки:

1. Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД 01.140.40).

2. Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. їх наводять у будь-якому описі.

Проміжки між знаками та елементами опису є обов'язковими і використовуються для розрізнення знаків граматичної і приписаної пунктуації.

Додатки.

Додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті кваліфікаційної роботи. Кожний додаток друкується з нової сторінки. Додатки починаються з нової сторінки, після списку використаних джерел. У додатках подаються допоміжні матеріали: копії документів, витяги із нормативних актів і документів, звіти, окремі інструкції, положення, правила, результати соціологічних опитувань, громіздкі таблиці, рисунки; технологічні інструкції,

технічні умови, рецептури, затверджені в установленому порядку, або довідки про впровадження у виробництво відповідних рекомендацій та пропозицій, статті, матеріали, що засвідчують пропозиції, асортимент, якість тощо.

По середині по центру сторінки великими прописними літерами друкують слово ДОДАТКИ. Нумерація цієї сторінки відображається в змісті роботи.

З правого боку рядка малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток » (але без знака №) і велика літера, що позначає додаток. Наприклад: «Додаток Б». Додатки позначаються великими літрами української абетки, за винятком Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Наприклад, Додаток А. Один додаток позначається як додаток А.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Якщо зміст додатка не вміщується на одну сторінку, то на наступній сторінці у верхньому правому куті зазначається «Продовження додатку...».

РОЗДІЛ 5

ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

5.1. Підготовка кваліфікаційної роботи до захисту та його організація

Захист кваліфікаційної магістерської роботи є складовою атестації здобувача, підставою для прийняття рішення про присудження йому кваліфікації магістра за спеціальністю 052 Політологія. До захисту кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі вищої освіти, які успішно та повною мірою виконали навчальний план.

Кваліфікаційна робота надається керівникові для перевірки у строки, визначені у завданні виконання кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота повинна бути здана на кафедру не пізніше ніж за два тижні до початку роботи Екзаменаційної комісії. Науковий керівник не пізніше ніж через 4 дні після надходження роботи на кафедру надає відгук, у якому рекомендує або не рекомендує її до захисту.

У ньому визначається: актуальність дослідження; ефективність використаної методології; рівень застосування здобутих у процесі навчання теоретичних знань та підготовки до виконання наукових досліджень; вміння самостійно вирішувати наукові та практичні задачі; вміння логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки; перспективність запропонованих рекомендацій та висновків; недоліки роботи (за наявності).

При написанні кваліфікаційної роботи оцінку рекомендує рецензент. Рецензентами можуть бути викладачі інших кафедр університету, науково-педагогічні працівники інших університетів, а також провідні фахівці у сфері, яка пов'язана з науковою роботою.

Під час рецензування кваліфікаційної роботи рекомендується визначити:

- новизну постановки і розроблення задачі;
- використання наукових методів дослідження;
- участь здобувача вищої освіти у проведених дослідженнях, теоретичній та аналітичній обробці отриманих результатів, формулюванні наукового положення/ідеї;
- обґрунтованість висновків;
- вміння здобувача вищої освіти чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформлювати його;
- недоліки щодо змістової частини роботи, оформлення.

Рецензія надається письмово (додаток Д). Рецензент має підписатися та зазначити своє прізвище, ім'я та по батькові, місце роботи і посаду, яку обіймає, і завірити підпис. Для підготовки здобувача вищої освіти до пояснень у зв'язку з можливими зауваженнями рецензента йому надається можливість ознайомитися з рецензією до захисту роботи на засіданні ЕК. За негативної рецензії зовнішнього рецензента або наявності суттєвих зауважень стосовно змісту та оформлення випускної кваліфікаційної роботи – вона має бути доопрацьована і подана на повторне рецензування. Про даний факт здобувач

вищої освіти зобов'язаний обов'язково поінформувати керівника роботи та завідувача кафедри.

За рішенням кафедри може бути проведений попередній захист робіт. Попередній захист кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти проходить на випусковій кафедрі. Здобувачі вищої освіти, кваліфікаційні роботи яких на попередньому захисті були оцінені позитивно, допускаються до захисту на засіданні екзаменаційної комісії.

Кафедра здійснює організацію попереднього захисту кваліфікаційної (магістерської) роботи на засіданні кафедри, що повинно відбутись не пізніше, ніж за місяць до основного захисту роботи. Допускається подача на попередній захист чорнового варіанту роботи. Зауваження, що виникли у процесі попереднього захисту роботи у науково-педагогічного складу кафедри заносяться до протоколу засідання кафедри, на якому відбувається попередній захист роботи.

Відповідальність за достовірність результатів дослідження та відповідність і правильність цитувань у роботі, а також дотримання академічної доброчесності у рамках виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи покладається на здобувача (автора роботи) та його наукового керівника.

До захисту не допускаються:

- роботи, які не мають позитивного відгуку та/або позитивної рецензії;
- роботи, недопущені рішенням кафедри.

Подана до захисту кваліфікаційна робота повинна мати на титульних сторінках підпис наукового керівника.

Захист кваліфікаційної роботи відбувається прилюдно на відкритому засіданні екзаменаційної комісії, склад якої затверджується в установленому порядку.

Здобувач вищої освіти готує для виступу доповідь та ілюстративний матеріал до неї.

Під час підготовки до захисту здобувач вищої освіти має погодити зі своїм науковим керівником складену ним стислу доповідь щодо кваліфікаційної роботи і підготовлені наочні матеріали (5–7 сторінок із найважливішими ілюстративними матеріалами згідно результатів дослідження за темою, оформленими у вигляді роздаткового матеріалу (формату А4)), а також презентацію в форматі Microsoft Office Power Point.

Тривалість публічного виступу не має перевищувати 7–10 хвилин.

Рекомендується така примірна послідовність виступу:

- 1) стисло показати актуальність теми, об'єкт і предмет, мету і завдання, методи дослідження, розкрити загальну логіку і зміст проведеного дослідження (3–4 хвилини);
- 2) представити результати дослідження, які виносяться на захист, показавши повноту і обґрунтованість вирішення досліджених проблемних питань, інноваційний характер роботи та її практичне значення (4–6 хвилин).

Перед захистом здобувачу вищої освіти слід ретельно прочитати рецензію, особливу увагу звернути на висловлені рецензентом зауваження і,

по можливості, дати аргументовану відповідь у доповіді.

Наочні матеріали мають послідовно ілюструвати доповідь здобувача вищої освіти і забезпечувати повноту висвітлення всіх положень, які підлягають захисту.

Захист кваліфікаційної роботи здійснюється у закладі вищої освіти. Для осіб з особливими потребами може проводитись виїзне засідання екзаменаційної комісії (в лікувальних закладах, інших установах і організаціях тощо), протокол якого оформляється так, як і протокол засідання, що проводиться у закладі вищої освіти.

При захисті кваліфікаційної роботи до екзаменаційної комісії подаються:

- кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти;
- письмова рецензія на кваліфікаційну роботу.
- подання голові Екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи (додаток Е);
- наочні матеріали до кваліфікаційної роботи;
- реферат кваліфікаційної роботи;

Проведення засідання екзаменаційної комісії при захисті кваліфікаційної роботи включає:

- оголошення прізвища, імені та по батькові здобувача вищої освіти, теми його кваліфікаційної роботи;
- оголошення досягнень здобувача вищої освіти (наукових, творчих), рекомендацій випускової кафедри;
- доповідь здобувача вищої освіти у довільній формі про результати за темою дослідження, основні наукові рішення, отримані результати та ступінь виконання завдання. При цьому, можуть використовуватися різні форми візуалізації доповіді;
- відповіді на запитання членів екзаменаційної комісії;
- оголошення відгуку керівника або виступ керівника зі стислою характеристикою роботи здобувача вищої освіти у процесі підготовки кваліфікаційної роботи;
- оголошення рецензії на кваліфікаційну роботу;
- відповіді здобувача вищої освіти на зауваження керівника кваліфікаційної роботи та рецензента;
- оголошення голови екзаменаційної комісії про закінчення захисту.

Процедура захисту протоколюється секретарем екзаменаційної комісії.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку результатів складання атестації, про видачу здобувачам вищої освіти дипломів (дипломів з відзнакою) про закінчення закладу вищої освіти, отримання відповідного ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації приймається на закритому засіданні екзаменаційної комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів екзаменаційної комісії, які брали участь в її засіданні. При однаковій кількості голосів голова екзаменаційної комісії має вирішальний голос. Оцінки виставляє кожен член екзаменаційної комісії, а голова узагальнює результати кожного здобувача вищої освіти і виставляє оцінку.

Оцінки захисту кваліфікаційних робіт оголошуються в день захисту.

Полтавський державний аграрний університет на підставі рішення екзаменаційної комісії присуджує здобувачу вищої освіти, який успішно виконав освітню програму спеціальності на певному рівні вищої освіти, відповідний ступінь вищої освіти, присвоює відповідну кваліфікацію.

На підставі цих рішень у закладі вищої освіти видається наказ про завершення навчання.

5.2. Підготовка електронної презентації кваліфікаційної роботи

Виконана магістерська робота має бути належним чином підготовлена для презентації (представлення) її на захисті перед Екзаменаційною комісією.

Презентація магістерської роботи – це публічний виступ магістранта перед членами Екзаменаційної комісії та іншими присутніми щодо виконаного дослідження і супроводжується мультимедійною демонстрацією слайдів.

План публічного виступу необхідно ретельно продумати, підготувати відповідні тези (обсягом не більше 4–5 сторінок) і слайдову презентацію (в Microsoft Office PowerPoint, OpenOffice.org Impress, QuickSlideShow або MySlideShow) для демонстрації її під час виступу (не більш 10–15 слайдів), а також провести до захисту репетицію свого виступу.

При створенні презентації магістранти повинні пам'ятати, що презентація повинна доповнювати та ілюструвати доповідь, а не замінювати її.

Презентація складається з окремих слайдів, які можна поділити на такі групи:

- текст;
- табличний матеріал;
- діаграми;
- рисунки і фотографії;
- схеми і креслення.

При створенні презентації бажано врахувати таке:

- використовувати (за можливістю) стандартні шаблони презентації;
- пам'ятати, що погляд завжди спускається з правого верхнього кута в лівий нижній кут;
- розміщувати більш важливі об'єкти у правому верхньому куті, а в лівому нижньому – менш важливі;
- враховувати умови розділення слайда документа на різні зони;
- пам'ятати, що у перший момент сприйняття увага повертається до кутів слайда;
- бажано обрати необхідний стиль розмітки і рідше користуватися розміткою «Пустий слайд»;
- вільна, «невикористана» площа наочної поверхні – до 30%; використана – не більш 70%;
- змінювати фон і кольорові співвідношення тексту та фону обережно;
- пам'ятати, що команда *Застосуйте шаблон оформлення* діє на всі слайди вашої презентації і не може бути застосована тільки до одного слайда;
- не варто без особливої необхідності застосовувати ефекти до заголовків слайда;

- використовувати короткі текстові описи. Якомога більше використовувати графічний матеріал (схеми, таблиці, діаграми, рисунки);
- не застосовувати яскравих і строкатих допоміжних об'єктів;
- не застосовувати багато ефектів анімації;
- обережно використовувати повільні ефекти анімації («виповзання», «поява тексту по літерах» і т.д.);
- обережно використовувати анімаційні ефекти для «останніх» об'єктів, щоб вони не почали пересікати попередні і мерехтити в очах;
- дотримуватись єдиного стилю розміщення об'єктів;
- вибирати певні (однакові) типи ефектів для однакових за суттю об'єктів;
- пам'ятати, що на читання кожних 6 символів потрібно мінімум 1 секунда;
- пам'ятати, що сумарний час «проявлення» слайда не повинен перевищувати 3–5 секунд, крім випадку, коли дійсно необхідно затримати появу об'єкта.

Основні рекомендації до відображення тексту:

- лаконічний текст сприймається краще, ніж текст, засмічений додатковими елементами;
- в горизонтальній колонці бажано використовувати не більше 40-50 знаків, в тексті з більш довгими рядками;
- важче шукати початок наступного рядка;
- шрифт, що найкраще читається – 16-20 розмір, через два інтервали, не використовувати шрифти менше 10 розміру;
- корисно зберігати спадкоємність шрифтів і не використовувати більше трьох накреслень;
- використовувати обережно виділення (напівжирний, курсив, ущільнений шрифт). Надлишок виділених фрагментів може виглядати нав'язливо;
- використовувати короткі абзаци;
- пам'ятати, що текст з обрамленням привертає більш пильну увагу, ніж без нього.

При створенні таблиць на презентації необхідно дотримуватись таких рекомендацій:

- застосовувати лінії товщиною в 0,5 або 1 пункт;
- не застосовувати лінії товщиною більше 3-4 пунктів
- не використовувати більше 2-х стилів ліній у таблиці;
- необхідно уникати оформлення таблиці подвійними лініями;
- застосовувати центровані абзаци в заголовках таблиці;
- не використовувати більше двох варіантів заливки осередку таблиці;
- необхідно уникати заливки осередків таблиці сірим кольором (інтенсивність понад 30). Забезпечити зазор між текстом таблиці та її границею не менше 3 пунктів, а краще 6 або 9 пунктів;
- формувати таблицю так, щоб був виділений тільки один рядок (колонка) з найважливішим результатом.

При використанні діаграм необхідно дотримуватись таких рекомендацій:

- не зловживати ефектами об'єму, інакше можна втратити наочність діаграми;
- виділяти червоним кольором найважливіший графік;

- використовувати максимально контрастні кольори для різних графіків (а краще різноманітні штрихи);
- не використовувати велику кількість графіків на одній діаграмі.

При застосуванні та виборі кольорів пам'ятати, що по мірі комфортності-дискомфортності колірні поєднання розташовуються в наступному порядку (за убутанням):

зона комфортності: синій на білому, чорний на жовтому, зелений на білому, чорний на білому, жовтий на чорному, білий на чорному, зелений на червоному, червоний на жовтому.

нейтральне сприймання: білий на синьому, червоний на білому, синій на жовтому, оранжевий на чорному, жовтий на синьому, оранжевий на білому, білий на зеленому.

зона дискомфорності (не рекомендується використовувати): червоний на зеленому, коричневий на білому, білий на коричневому, коричневий на жовтому, жовтий на коричневому, білий на червоному, жовтий на червоному.

Презентація повинна бути виконана за один тиждень до захисту магістерської роботи.

Презентації подаються в електронному вигляді. Назва файлу презентації – прізвище здобувача вищої освіти.

5.3. Запобігання плагіату

Кваліфікаційна робота підлягає перевірці на наявність ознак академічного плагіату за допомогою визначеного Університетом програмного продукту. Результати перевірки треба представити у вигляді довідки, яка відображає унікальність тексту кваліфікаційної роботи (див. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату : <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaplagiat.pdf>).

Відповідно до Положення про запобігання та виявлення академічному плагіату у ПДАА (нова редакція), у кваліфікаційній роботі не повинно бути будь-яких різновидів плагіату.

Перевірку кваліфікаційної роботи на ознаки академічного плагіату здійснює науково-педагогічний працівник випускової кафедри, який є відповідальним за проведення такої перевірки, та оформлює її результати за допомогою програмного продукту у формі короткого звіту подібності.

Виявлення факту академічного плагіату у кваліфікаційній роботі здійснюється на етапі їх подання на перевірку науковому керівникові.

У разі виявлення програмним продуктом у роботі більше ніж 55% запозиченої інформації без належного оформлення посилань робота за рішенням випускової кафедри може бути відхилена без права подальшого розгляду.

5.4. Загальні критерії оцінювання кваліфікаційної роботи

Оцінювання рівня якості підготовки кваліфікаційної роботи здійснюють члени екзаменаційної комісії на основі встановлених правил, принципів (об'єктивності, індивідуальності, комплексності, етичності та

компетентнісного підходу), критеріїв, системи і шкали оцінювання з використанням форм і методів діагностики, визначених програмою атестації з урахуванням рівня досягнення результатів навчання та сформованості програмних компетентностей.

Результати оцінювання рівня якості підготовки магістра політології повинні довести, що випускник:

– має концептуальні знання, здобуті у процесі навчання та практичної діяльності, включаючи основи знань сучасних досягнень науки у сфері політології;

– вміє розв'язувати спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері політології або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Під час захисту магістерської роботи відбувається перевірка досягнення таких *програмних результатів навчання*:

ПР 01. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.

ПР 02. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.

ПР 05. Планувати, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт відповідно до встановлених вимог.

ПР 06. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів. ПР

ПР 08. Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері політології та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів.

Критерії оцінювання захисту кваліфікаційної роботи:

- актуальність обраної теми, чіткість формулювання об'єкта, предмета, мети і завдань, методів дослідження;
- структура і логіка побудови роботи;
- відносна новизна роботи;
- якість теоретико-методологічного аналізу проблеми;
- огляд наукових джерел з висвітленням наукової полеміки, повага до наукових попередників;
- правильність і повнота виконання поставлених завдань;
- змістовність зроблених узагальнень і висновків;
- самостійність виконаної роботи;
- дотримання чинних вимог до оформлення роботи;

- грамотність і стилістична вправність;
- змістовність доповіді здобувача вищої освіти про результати свого дослідження, висвітлення свого доробку в розкритті теми;
- правильність і чіткість відповідей на питання присутніх на захисті роботи викладачів – членів комісії, рецензента, наукового керівника тощо;
- уміння коректно вести полеміку і доводити свою думку.

Результати захисту кваліфікаційних робіт оцінюються з використанням комплексної системи оцінювання: за 100-бальною, 4-бальною, та Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»).

Захист кваліфікаційної роботи оцінюється на «відмінно» (90–100 балів; А – за шкалою ЄКТС), якщо в кваліфікаційній роботі: зроблено власне оцінювання різних літературних джерел, використано сучасні методи дослідження, побудовано формалізовану модель проблеми, проведено комплексні наукові дослідження, розрахунки і на їх основі – аргументовано висновки та обґрунтовано пропозиції; результати наукового дослідження опубліковано у наукових виданнях та/або матеріалах наукових конференцій; при захисті перед екзаменаційною комісією здобувач вищої освіти виявив глибоке розуміння основних проблем досліджуваної ним теми, досконале володіння її матеріалами, дав кваліфіковані відповіді на задані йому питання і подав істотні докази на захист висунутих в роботі окремих положень та висновків.

Захист кваліфікаційної роботи оцінюється на «добре» (74–89 балів; С або В – за шкалою ЄКТС), якщо в кваліфікаційній роботі: зроблено власне оцінювання використаних літературних джерел, самостійно проаналізовано підібраний матеріал, звітні дані підприємства/організації, на базі якого досліджувалася тема, проведено комплексні дослідження, зроблено висновки та сформульовано пропозиції, але вони не є достатньо аргументованими; результати наукового дослідження опубліковано у наукових виданнях та/або матеріалах наукових конференцій; при захисті перед комісією здобувач вищої освіти виявив добре розуміння проблем досліджуваної ним теми, володіння її матеріалами, дав кваліфіковані відповіді на питання в роботі окремих положень та висновків.

Захист кваліфікаційної роботи оцінюється на «задовільно» (60–73 балів; Е або D – за шкалою ЄКТС), якщо в кваліфікаційній роботі розкрито тему, прореферовано необхідні літературні джерела, проаналізовано відповідні інформаційні та/або статистичні бази даних, проведено дослідження, сформульовано висновки без необхідного їх обґрунтування; результати наукового дослідження опубліковано у наукових виданнях та/або матеріалах наукових конференцій; при захисті перед комісією здобувач вищої освіти вірно сформулював головні проблеми теми роботи, але правильно відповів не на всі поставлені йому питання.

Захист кваліфікаційної роботи оцінюється на «незадовільно» (1–59 балів; FX або F – за шкалою ЄКТС), якщо в кваліфікаційній роботі не дотримано більшість вимог, визначених цими засобами діагностики; кваліфікаційна

робота має компілятивний характер з елементами переписування першоджерел, більша частина кваліфікаційної роботи містить поверховий опис конкретних явищ, положень, показників; при захисті перед комісією здобувач вищої освіти не виявив знань основних положень, не зміг відповісти на суттєві питання з теми дослідження.

За результатами захисту кваліфікаційної роботи на закритому засіданні екзаменаційної комісії більшістю голосів приймає рішення щодо оцінки захисту і роботи.

Додатки

Додаток А

Зразок заяви про затвердження теми кваліфікаційної роботи

Завідувачу кафедри
гуманітарних і соціальних дисциплін

_____
(вчений ступінь, наукове звання, прізвище, ім'я, по-батькові)
здобувача вищої освіти ступеня магістр
освітньо-професійної програми
«Політологія»
спеціальності 052 Політологія
факультету обліку та фінансів
денної форми навчання

_____
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Прошу затвердити тему кваліфікаційної роботи з таким формулюванням

_____
(назва роботи)

та призначити науковим керівником _____

_____
(вчений ступінь, наукове звання, прізвище, ім'я, по-батькові)

Дата

Підпис здобувача вищої освіти

УЗГОДЖЕНО:
Керівник роботи

_____
(підпис)

_____
(власне ім'я, прізвище)

Формуляр заяви про затвердження теми кваліфікаційної роботи

Ректору
Полтавського державного аграрного
університету

_____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

здобувача вищої освіти ступеня магістр
освітньо-професійної програми «Політологія»
спеціальності 052 Політологія
факультету обліку та фінансів
денної форми навчання

_____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Заява

Прошу Вас включити в проєкт наказу по університету про
затвердження тем кваліфікаційних робіт тему моєї кваліфікаційної роботи
в такій редакції _____

(назва роботи)

« ____ » _____ 20 ____ р. _____

(підпис)

Погоджено:

науковий керівник

_____

(підпис)

_____

(власне ім'я, прізвище)

Тема кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти _____
затверджена на засіданні кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін

« ____ » _____ 20 ____ року (протокол № ____)

Завідувач кафедри

_____

(підпис)

_____

(власне ім'я, прізвище)

Додаток В

Зразок титульної сторінки кваліфікаційної роботи

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ
КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН**

Освітньо-професійна програма «Політологія»
Спеціальність 052 Політологія
Ступінь вищої освіти Магістр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри _____
к.філ.н., доцент Наталія СИЗОНЕНКО
«___» _____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему _____

виконав здобувач вищої освіти денної форми навчання

_____
(прізвище, ім'я, по-батькові здобувача вищої освіти)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____

_____ (_____
(підпис) (власне ім'я, прізвище)

Полтава – 20__ р.

Додаток Г

Зразок завдання на кваліфікаційну роботу

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ

КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Освітньо-професійна програма «Політологія»

Спеціальність 052 Політологія

Ступінь вищої освіти Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

к.філ.н., доцент Наталія СИЗОНЕНКО

« ____ » _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

_____ (прізвище, ім'я, по-батькові)

Тема роботи: _____

Керівник роботи: _____

затверджені наказом ректора Полтавського державного аграрного університету від « ____ » _____ 20__ року № _____

Строк подання здобувачем вищої освіти роботи « ____ » _____ 20__ р.

Перелік питань, що підлягають розробці або короткий зміст кваліфікаційної роботи:

Розділ 1. _____

1.1. _____

1.2. _____

Розділ 2. _____

2.1. _____

2.2. _____

Розділ 3. _____

3.1. _____

3.2. _____

Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

Дата видачі завдання « ____ » _____ 20__ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи		виконано
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу		виконано
3	Опрацювання джерел інформації		виконано
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи		виконано
5	Виконання теоретичного розділу роботи		виконано
6	Виконання аналітико-рекомендаційного розділу роботи		виконано
7	Оформлення тексту роботи		виконано
8	Попередній захист роботи на кафедрі		виконано
9	Нормоконтроль		виконано
10	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій		виконано
11	Захист кваліфікаційної роботи		

Здобувач вищої освіти

_____
(підпис)_____
(власне ім'я, прізвище)

Керівник роботи

_____
(підпис)_____
(власне ім'я, прізвище)

Орієнтовний зразок рецензії на кваліфікаційну роботу

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти
за освітньо-професійною програмою Політологія
спеціальності 052 Політологія
ступеня вищої освіти магістр
факультету обліку та фінансів
Полтавського державного аграрного університету

(прізвище, ім'я, по батькові)

на тему: «_____»
виконану на кафедрі гуманітарних та соціальних дисциплін під керівництвом
_____ (науковий ступінь, посада
прізвище та ініціали керівника)

Кваліфікаційна робота за своєю структурою сприяє всебічному розкриттю
обраної актуальної теми та виконанню одержаного завдання. За структурно-
логічною побудовою та технічним оформленням кваліфікаційної роботи
відповідає вимогам, що висуваються перед випускниками спеціальності
«_____».

Для розкриття обраної теми автором опрацьовано значний обсяг наукових
праць _____

Автору вдалося дослідити значне коло наукових праць як вітчизняних так і
зарубіжних вчених, що стосуються теорії та практики _____

Аналітична частина роботи втілює результати досліджень _____

У кваліфікаційній роботі автором використано ряд методів наукових
досліджень, а саме _____. Наочність
результатів отриманих в роботі підтверджується рисунками, графіками та
діаграмами.

Результатами проведених автором у кваліфікаційній роботі досліджень є
наявність конкретних рекомендацій, втілення яких в практичну діяльність
_____ сприятиме _____ вдосконаленню

Слід відзначити деякі недоліки роботи: _____

Заслуговують на увагу пропозиції _____

Таким чином, кваліфікаційна робота втілює спроби самостійних досліджень і рекомендується до захисту перед екзаменаційною комісією. Автор кваліфікаційної роботи _____ заслуговує присвоєння кваліфікації «магістр».

Рекомендована оцінка _____.

Рецензент: _____
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, посада місце роботи рецензента)

Освіта рецензента: _____

_____ «__» «_____» 20__ року
(підпис)
М.П

Бланк Подання голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Направляється здобувач вищої освіти _____
(прізвище та ініціали здобувача вищої освіти) до захисту кваліфікаційної роботи за освітньо-професійною програмою Політологія спеціальності 052 Політологія на тему:

Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Декан факультету _____ Людмила ДОРОГАНЬ-ПИСАРЕНКО

Довідка про успішність

_____ (прізвище та ініціали здобувача вищої освіти) за період навчання на факультеті обліку та фінансів з 20__ року до 20__ рік повністю виконав навчальний план за освітньо-професійною програмою з таким розподілом оцінок за 4- бальною шкалою: відмінно __%, добре __%, задовільно __%; шкалою ЄКТС: А __%; В __%; С __%; D __%; E __%.

Методист факультету _____ Вікторія ПОТАПЕНКО

Висновок керівника кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____

Керівник кваліфікаційної роботи _____

(підпис) (власне ім'я, прізвище)

«__» _____ 20__ року

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота розглянута. Здобувач вищої освіти _____ допускається до захисту даної роботи перед екзаменаційною комісією.

Відповідальний за нормоконтроль _____

(підпис) (власне ім'я, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ Наталія СИЗОНЕНКО

«__» _____ 20__ р.